

KÜLÖNFÉLÉK.

Pályázat Benczédi Gergely élet- és jellemrajzára.

Tisztelt Szerkesztő Úr!

Az emberek, az élet relatioi szerint, a szülőkön kívül mások iránt is bizonyos fokú hálával tartoznak, azonban igen gyakran erkölcsileg gyöngék ezt beismerni. Sőt a hátátlanság gondolatát is inkább elviselik, csakhogy mások hálarakötelezetteknek ne tekinthessék őket.

Én a lehetőség szerint hálaérzésemet igyekeztem ápolni azok iránt, akikkel szemben jóindulatuk és pártfogásuk folytán hálarakötelezettnek kell, hogy érezzem magamat és bizom erkölcsi érzésem szilárdságában, hogy mások iránt tartozó hálaérzésemet a jövőben is hivalkodás nélkül kifejezésre juttathatom.

Azok között, akikkel szemben hálaérzésemet ápolgatom, a legelsőkhöz tartozott boldogemlékeztető tanárom: *Benczédi Gergely*, aki diák éveimben nemcsak atyai pártfogóm, hanem valósággal vezetőm, irányítóm volt. Ez az önzetlen jósága diákéveimmel nem ért véget. Egyetemi éveim alatt sem vette le rólam gondoskodó figyelmét.

Amikor az ifjúsági mozgalmak rendén a vezetők közé sodródtam, bölcs élettapasztalattal figyelmeztetett, hogy a vagyon nélkül vezetőszerphez jutott fiatal emberek — ritka és kevés kivétellel — vagyonilag és erkölcsileg lejtőre jutnak rendszerint.

Megértettem intelmének mélységét s útmutatása szerint a csendes munka embere lettem.

Évek mulva, amidőn Kolozsvárra visszakerülve szeretetének melegét újból éreztem, arra ösztönzött, hogy az egyház érdekében is lehetne valamit dolgoznom. Reá mutatott nagynevű apósa: *Mikó Lőrinc* egyházi munkáira és a kéziratok átadásával megjelölte, hogy az unitárius egyházjog terén kellene a hiányokat pótolgatni.

Bírói nagy elfoglaltságom mellett lapozgattam a sárga foliánsokat s ezek eredményeként kerültek sajtó alá a „Keresztény Magvető“-ben:

- a) A vallás, erkölcs és jog;
- b) Alaptörvények az unitárius egyházjog köréből;
- c) Unitárius egyházi törvények a papválasztásról című dolgozataim.

A gyakorlati és tájékozatlan jogászok részére az „Erdélyrészi Jogi Közöny“-ben részletesen ismertettem egyházunk szervezetét is.

A munkák az egyházát annyira szerető pártfogóm: néhai Benczédi

Gergely emlékével kapcsolódnak össze s a Keresztény Magvető akkori szerkesztőjével volt is futó eszmecserénk arról, hogy Benczédi Gergely élet- és jellemrajzát a K. M. részére megírom.

Körülményeim tevékenységemet más irányban kötötték le s a jelzett célú munkásságom félbeszakadt.

Mert, hogy az unitárius puritán egyszerűség markans egyénisége után nemeslelkű özvegye: *Mikó Klára* is elköltözött az élők sorából — akik a a mult század utolsó évtizedeit jellemző unitárius egyházi élet képviselői voltak — hálás kegyelem megnyilvánulásának formáját keresve, arra az elhatározásra jutottam, hogy a multak emlékének ápolásaként legméltóbb volna a Keresztény Magvető részére

Benczédi Gergely, mint egyházi férfiú élet- és jellemrajzát megírtni, amelyben megértő nevének, Mikó Klárának is megfelelő hely volna juttatandó.

Ezt óhajtom az örök emlékezés jeléül koszorú helyett nemeslelkű pártfogóim szellemének szentelni.

A Szerkesztő úr, mint az unitárius egyházi élet multjának alapos ismerője és a korszellem megértője, azt hiszem, hogy intentionat átérzi s mint a K. M. szerkesztője megtalálja az alkalmas időt és módot arra, hogy a már említett munka megbízás, vagy pályázat útján megírassék és a K. M.-ben megjelenjék.

Erre a célra 100 K, azaz száz koronát bocsátok ide mellékelve nb. rendelkezésére.

Nagyon üdvös volna módot találni arra is, hogy az életrajz különnyomatban is megjelentethető legyen.

A mult emlékeinek ápolásával a jövő alapját képező historiai jelentősítve szeretem hinni, hogy a szeretet soha el nem fogy.

Nagyrabecsúlással maradtam tisztelő hive:

Kolozsvárt, 1915. március 15-én.

Dr. Tóth György,
törvényszéki bíró.

Kiadtuk ezt a levelet teljes szövegében, mint a pályadíjat kítűző hitrokonunk Benczédi Gergely és neje iránt való hálájának kegyeletes megnyilatkozását. Benczédi Gergely, mint egyházi férfiú élet- és jellemrajzára, melyben megfelelő hely juttatandó nevének, Mikó Klárának is, ezennel pályázatot hirdetünk. A pályamunka terjedelme legfeljebb két nyomtatott ív lehet; idegen kézzel írva legkésőbb 1915 dec. 31-ig a Keresztény Magvető szerkesztőségéhez küldendő be. A pályanyertes munka a Keresztény Magvetőben közzé fog tétetni. Jutalma 100 K. (A Keresztény Magvető szerkesztői.)

Az olaszok hitszegése. A világháború új fázisba jutott. Olaszország, amely 30 évnél tovább élvezte a központi hatalmakkal való szövetségének anyagi és erkölcsi előnyeit, most a háború 10. hónapjában gyalázatos hitszegéssel elárulta eddigi szövetségeseit. Nem feladatunk e briganti eljárás politikai indító okait kutatni. De lehetetlen meg nem örökítenünk „a világtörténelemben példátlanul

álló hitszegést“, amint öreg királyunk ez eljárást gyönyörű kiáltványában jellemzi. Az olaszok ősei a görögökről mondták: *graeca fides nulla fides*; úgy látszik rájuk még teljesebb joggal alkalmazhatjuk. *Beitmann—Hollweg* német birodalmi kancellár május 28-án a birodalmi gyűlésen példátlanul kegyetlen, de igaz szavakkal mondotta: „A római államférfiaknak (akik nem bíztak a trienti terület átengedésére vonatkozó ígéreteinkben) semmi joguk más nemzetek szavahihetőségénél ugyanazt a mértéket alkalmazni, amilyent a saját szövetségesi hűségüknél alkalmaztak . . . Mi jó lelkiismeretűnkre, igaz ügyekre és győztes kardunkra támaszkodva egy hajszálnyira sem térünk el attól az úttól, amelyet kezdettől fogva helyesnek ismertünk. Győzni fogunk az egész ellenséges világgal szemben is.“ Igen, erősen hisszük és reméljük, hogy Olaszország é gyalázatos árulásért méltóan fog meglakolni.

A király manifesztuma. *Népeimhez!* Olaszország királya háborút üzent. Az olasz királyság olyan hitszegést követett el két szövetségesével szemben, aminőre nincsen példa a történelemben.

Több, mint 30 évig tartó szövetséges viszony után, amelyben növelhette területét és nem sejtett virágzásra emelkedhetett, cserbenhagyott Olaszország a veszély percében s kibontott lobogóval ment át az ellenség táborába.

Mi nem fenyegettük Olaszországot, nem ejtettünk csorbát tekintélyén, nem érintettük becsületét és érdekeit; híven teljesítettük mindig szerződési kötelezettségeinket és védelmünkben részesítettük, amidőn hadrakelt.

Még többet tettünk: amidőn Olaszország sóvár pillantásait a mi határaink felé vetette, a szerződéses viszony és a béke fenntartásának céljából nagy és fájdalmas áldozatokra határoztuk el magunkat, olyan áldozatokra, amelyek mélyen érintették atyai szívünket.

Olaszország azt hitte, hogy kizsákmányolhatja a pillanatot; kapzsisága nem volt kielégíthető.

Be kell tehát a végzetnek teljesednie.

Tíz havi óriási küzdelemben és fenkölt szövetségesem hadaival való hűséges fegyverbarátságban győzelmesen állották meg seregeim helyöket az északi hatalmas ellenséggel szemben.

A délről alattomban támadó új ellenség nem új ellenfelünk.

Novara, Mortara, Kustoza és Lissa nagy emlékezete — ifjúkoromnak megannyi büszkesége, — valamint Radetzkynek, Albrecht főhercegnek és Tegetthofnak szárazföldi és tengeri haderőmben élő szelleme arról biztosít, hogy a monarchia határait délfelé is sikerrel fogjuk megvédeni.

Üdvözlöm harcban kipróbált, diadaltól övezett csapataimat, bizom bennök és vezéreikben és bizom népeimben, akik példátlan áldozatkészségükért fogadják atyai köszönetemet.

A Mindenható áldja meg zászlóinkat és vegye oltalmába igazságos ügyünket.

Kelt Bécsben, 1915. évi május hó 23-án.

FERENCZ JÓZSEF s. k.
Gróf Tisza István s. k.

Ürmössy Lajos.
1851—1915.

Ki egész életében buzgó munkás és tevékeny harcos volt, a világháború harci zajától elvonulva, betegeskedés által munkában gátolva tért az örök nyugalomra, oly csendesen és észrevétlenül, hogy a napi események krónikásai is csak akkor vettek tudomást haláláról, mikor porhüvelye már átadatott az anyaföldnek. Tehát halálából se hiányzott a paradoxon, ami szinte uralkodó jellemvonása volt életének. Talán épen ez is magyarázza meg, hogy sokoldalú és mindig lelkiismeretes munkássága nem vitta ki azt az eredményt, ami sokkal kevésbé intenzív munkának nem egyszer jut osztályrészül. Örök dicséretére szolgál azonban, hogy amint a rendelkezésére állónál jóval csekélyebb eszközökkel is elérhető olcsó siker nem vonzotta, úgy a sikertelenség el nem kedvetlenítette s a kicsinylő félreértés, amiből szintén volt része, el nem keserítette. Ez volt különben ellentétekkel megtűzdelt életpályájának harmonikus eleme. Elmélyedésre hajlamos, gondolkodásra készleges ember volt. Ezt a tulajdonságát a családi tűzhelynél szerezte meg és onnan vitte az életbe. Az Ürmössy-ház az 1860-as években Erdély magyarságának egyik szellemi focusa volt. Ennek hatása meglátszott Ürmössy Lajos egyéniségén és életműködésén. Körülbelül már a gyermeki életben kapott impulzust arra, hogy a hazai történelem újabb fejezeteinek kevésbé feldolgozott részei felé fordítsa figyelmét s ez adott irányt írói működésének, melynek legmaradandóbb darabja: „Tizenhét év Erdély történetéből“ — magán is viseli az események közvetlen szemlelőjének élénk benyomásait, melyek azonban sohase esnek a történeti objektivitás rovására. Többi műveiben is igyekezett megóvni ítélete tárgyilagosságát s valamennyit előnyösen jellemzi a lelkiismeretes munkás gondos körültekintése.

Hirlapi cikkeinek száma egész légió. Ha több hiuság, avagy érvényesülési vágy van benne, úgy többször jubilálhatott volna, mint aki 3 évtizedes hirlapírói pályáján legalább 20 újságban dolgozott és több ezer közleménynek adott életet, de hiuság és érvényesülési vágy távol voltak egyéniségétől. Csak a munkát szerette és mindig tenni vágyott. Élte vége felé már az sem volt lehetséges, mert beteg szervezete felmondta a szolgálatot. De még ez sem billentette meg lelke egyensúlyát, ami valami nem közönséges élet-filozófián s azzal párosult erkölcsi komolyságon nyugodott. Halála nagy családot ejtett gyászba, de bizonyára nem hagyott senkit érintetlenül annak a kis körnek tagjai közül, mellyel az érintkezést élte fogytaig fentartotta s mely igazolt megbecsüléssel viseltetett iránta. Nyugodjék békével!

V. A.

Dr. Geley Lajos halála. Május 15-én temették el dr. Geley Lajos m. kir. bányafőorvost Zalatnán. A jó orvos és nagy emberbarát hirtelen halála általános gyászt okozott nemcsak legutóbbi működési köre területén, hanem messze azon túl is jó ismerősei, tisztelői, barátai között. Abrudbányán 1855-ben született, középiskolai tanulmányait a kolozsvári unitárius kollégiumban

végezte, ahol 1873-ban jelesen érettségizett. Mint kincstári orvos, Rézbányán, Kapnikbányán, Kabolapolyánán, Óradnán és Zalatnán teljesített maradandó becsű humanus szolgálatot. Orvosi hivatását nagy emberszeretettel végezte s ezért általában, de legkivált a szegényebb emberek körében őszinte szeretet vette őt körül. Mint minden ízében jó magyar, legexponáltabb helyein is a magyarságnak apostola volt. Nem utolsó kiválósága az is, hogy unitárius egyházához — pedig sokszor magára hagyatva, nehéz helyzetek között — hűségesen ragaszkodott mindvégig s szóval és tettel védte annak érdekeit. Özvegye és három árvája siratja, a jó barátok és tisztelők serege gyászolja áldott emlékezetét.

—i—n.

A pápa. A világháborúnak rémes zivatara már eddig is sok hagyományos intézménynek látszólag nyugodt fölszínét zavarta meg, sok új helyzetet teremtett és súlyos problémákat tolt előtérbe. Különösen, amióta az olasz hitszegés árán a harcoló felek száma megszorodott, merül fel a kérdés, hogy a pápa élhet-e a maga szent hivatásának s betöltheti-e azt a szerepet, melyet a hagyomány és közfelfogás részére kijelöl?

XV. Benedek pápa helyesen fogta fel a maga nagy hivatását. Mielőtt még az olasz hitszegés megtörtént volna, mint a béke apostola lépett fel. A kath. egyház fejéhez méltó szeretettel igyekezett enyhíteni a háború borzalmait. Teljes megértéssel és rokonszenvvel kísértük ilyen irányú törekvéseit. Mert úgy gondoltunk, hogy a pápa, aki magát a kereszténység atyjának tartja, nem is tehet jobbat, mintha egymás ellen harcoló gyermekeit csillapítja, őket a szeretet, a megbocsátás s a türelem nagy erényeire figyelmezteti. Úgy gondoltunk, hogy ő nem nézheti egyik vagy másik nemzet szempontjából a tomboló vihart, hanem a harcoló felek fölé emelkedve, minden erejével végzi a békítés és kiengesztelődés munkáját. Szép és tiszteletre méltó volt a pápának ilyen irányú törekvése. Teljesen érdemes arra, hogy a Nobel-díjra a közvélemény őtet jelölje ki. De amilyen nagynak és tiszteletre méltónak tűnt fel a pápa a maga békeközvetítő törekvéseiben, éppen olyan kicsinynek, [megvénültnek és tehetetlennek mutatkozott a pápaság, mint világhatalmi intézmény. Hová lett az a nagy hatalom, amely magát a naphoz hasonlította s mellette a császárság és királyság csak olyan, mint a hold? Hova lett az a hatalom, mely előtt a leghatalmasabb uralkodók is csak földig borulva s vezekelve állhattak meg? Talán a sors kiméretlen gúnyja, hogy amíg hajdan a világi uralkodók zörgettek, sokszor meghallgatatlanul a pápaság ajtaján: addig ma a pápa jó szívéből vezetve kér bebocsátást a földi uralkodókhoz.

Következett az olasz hitszegés és árulás. A pápát a saját nemzete is cserben hagyta. Az a nemzet, amelynek szenvedő fiaiórt a Vatikánban önkényt vállalt fogságáról is lemondani hajlandónak mutatkozott a nagy földrengés alkalmából. Ez aztán végképpen kiábrándíthatta a pápát világhatalmi illúziójából. Sajnosan kellett tapasztalnia, hogy nem csupán a távolabb eső népek lelki világára vesztette el hatását és befolyását, hanem a saját nemzete is, amely közvetlen közelében van, ellene fordúl. S hogy annál nagyobb legyen csalódása és kiábrándulása, az ő szuverénitásával utolsó roncsait, az ú. n.

garanciális alaptörvényt is az olasz kormány megszüntette. Most már tehát csakugyan betelt a végzet. Az önkényt vállalt fogság valóságos börtönné változott át. A pápa nem érintkezhetik közvetlenül a saját híveivel. A vatikáni követek egy része ott hagyta Olaszországot. Vajjon lesz-e elég ereje, hogy a hatalmán esett csorbát kiküszöbölje s ez által a mostani lehetetlen és ferde helyzetét megszüntesse vagy pedig szakítva a régi hagyománnyal, elhagyja Rómát, hogy tisztább légkört keressen magának? V. A.

Unitáriusok a háborúban. A püspök úr az év elején lelkészeinkkel egybeíratta egyházközségeikből a katonai szolgálatban levő unitáriusokat. — A beérkezett kimutatásokból egy kimutatást állított egybe. E szerint körülbelül március hóban katonai szolgálatban volt 6692 hívünk; ezekből nők 3668, nőtlen 3024; a nőknek 6544 gyermeke van.

Rang szerint egy altábornagy, Lőrinczy Dénes, egy ezredes, Szentkirályi Ferenc, egy h. alezredes, Belcznay István, egy őrnagy, Benkő Sándor, több százados, hadnagy, az altisztekkel összesen 1102: közlegény 5590.

A szolgálat minősége szerint: gyalogos 5308; húsász 458; tüzér 487; szekerész 243; egészségügyi, köztük doktorok 140. Kezdetben Pálffy Ferenc, szabédi lelkészünkben egy táborig lelkészünk is volt, de Galiciában szerencsétlenül járván, a katonai szolgálatra alkalmatlan lett s most otthon van. A tengerészethoz tartozó 18; táborig csendőr 38.

Az értelmi osztályhoz tartozó 512; földműves 4119; iparos 753; részint napszámos, részint szolga 1308.

A harcokban megsebesült vagy beteg lett és legyengült 690 hívünk. Ezeknek legnagyobb része azonban felgyógyulván, ismét a harctéren vannak. Elesett 193: a kik közül a nők 228 árvát hagytak hátra. Fogságba jutott vagy eltűnt 147.

Vitézségükért többen előléptetésben részesültek; ezüst, arany vagy más érmet és kitüntetést kapott 28.

Ezek az adatok csak a márciusi állapotot tüntetik fel. Természetes, hogy azóta jelentékeny számmal szaporodtak az unitárius vallású katonák, valamint más adatokban is nagy változás van. Éppen azért, mi is figyelmökbe ajánljuk lelkészeinknek, a mit a püspök úr meg is rendelt, hogy a kimutatásokon a feljegyzéseket lehető pontossággal tovább folytassák, hogy azokból, amikor a háborúnak vége lesz, egybe lehessen állítani azt a kimutatást, amely egyházunknak ezen világháborúban, katonai erővel való részvételét, örök emlékezetben fogja tartani.

A soproni és pozsonyi ev. teológiai akadémiák egyesítése. Az Evangelikus Lap közli a dunántúli ev. egyházkerület főiskolai nagybizottságának jegyzőkönyvéből a következő tervezetet: A pozsonyi egyetemes ev. teológiai fakultás felállítását a közel jövőben hiába várjuk. Ezért a nagybizottság a kerületi gyűlésnek a pozsonyi és a soproni teológiák egyesítését ajánlja. Eperjes és a tiszai kerület a fúzió ellen van. E két teológia egyesítése azonban lehetséges és kívánatos. Az egyesült teológia Pozsonyban lenne felállítva, mert ott

meg volna a lehetősége annak, hogy a theológusok az egyetemre is bejárhasanak s így szélesebbkörű tudományos kiképzésben részesüljenek. Az egyesülés esetén Sopronban az egyházkerület a theologia helyett egy évfolyamra terjedő lelkészképesítő szemináriumot állít fel, mely a theologiai akadémia által adott tudományos kiképzést gyakorlati irányban kiegészíti. Ezen szemináriumnak egy éven át való látogatása a theol. kurzus négy évfolyamát elvégző minden theológusra nézve kötelező. A külföldön töltött idő csak a négy éves theol. kurzusba számítható be, a szemináriumi évet azonban nem pótolhatja. A szemináriumot végző hallgatók lelkési vizsgát tesznek s rendes lelkészekké csak még egy félévi segédlelkészkedés után lehetnek. A szeminárium elvégzése a tiszai kerület eperjesi intézetéről kikerülő theológusokra is kötelezővé tehető. Ha a tiszai kerület ehhez és az ebből folyó anyagi támogatáshoz nem járulna hozzá, egyetemes egyházi határozattal kellene kimondani, hogy az egyenlőség és jogosulatlan előnyök szerzésének a meggátlása szempontjából az eperjesi theológiát végző lelkészek csak másfél évi segédlelkészkedés után lehessenek rendes lelkészekké megválaszthatók!

Papok az olasz hadseregben. A Giornale d'Italia szerint mintegy 18000 pap és szerzetes áll az olasz hadsereg szolgálatában. Ezek közül csak hét-száz a katonapap, ezer az egészségügyi szolgálatnál alkalmazott, a többi kombattáns és hadiszolgálatra kötelezett. A pápai nemesi gárda tagjai részben már a fronton vannak, részben arra várnak, hogy rendeltetési helyüket közöljék velük.

A kántorképesítés reformja. A vall.- és közokt. miniszterium *Járosy* Dezsőt, az Orsz. M. Kir. Zeneakadémia tanárát a kántorképzés és képesítés országos reformjának előkészítésével bízta meg. A megbízás értelmében a miniszteri biztos az idej tanév képesítő vizsgálatai kapcsán a pécsi, győri, szegedi, sárospataki és kolozsvári áll. tanítóképzőket látogatja meg. Csak helyeseljük, hogy a miniszter kezébe vette ennek a végképen elhanyagolt ügynek a rendezését, amelyet a felekezettek minden törekvésük mellett sem tudtak megoldani. Úgy gondoljuk azonban, hogy a kérdés tanulmányozásánál a felekezettek is meg kell kérdezni s javaslataikat kikérni.

A magyar zászló Németországban. A berlini hatóságok hivatalosan felhívták a lakosságot, hogy jövőben, valahányszor a hatóságok zászlók kitűzését rendelik el, a szövetséges Ausztria zászlója mellett Magyarország zászlóját is ki kell tűzni. Szívünk felújjong erre a hírre, bármily kicsinyiségnek látszik is, mert a magyarságnak, a magyar állami eszmének térfoglalását látjuk benne. A német hatóságok korrekt gondolkodása útát mutatott Ausztriának is. Vajjon ráfog-e lépni? Vajjon fog-e már végre valahára tanulni?

Dr. Baksay Sándor, a dunamelléki ref. egyházkerület püspöke, az egyetemes konvent egyházi elnöke, jun. 18-án 83 éves korában, Kunszentmiklóson meghalt. Halálát nemcsak a magyar ref. egyház gyászolja, hanem a magyar nemzeti irodalom is. Homeros nagynevű fordítója, aki jól perdülő alexandrinusokban elsőnek fordította le az Iliászt.

„Tavaszi imádságok háborus időben“ címen két füzetnyi imádság jelent meg Kovács Gyula könyvkereskedőnél, Nagybányán (Szatmár-megye). Tartalmaz az I-ső füzet hat hétköznapi imádságot. A II-ik füzet tartalmaz : 2 áldozócsütörtöki, 2 bűnb. vasárnapi, 6 reggeli, 1 szombat esti, 2 pünkösti s 1 betegekért Istenhez bocsátott imádságot. Az I. füzet ára 80 fillér, a II-ik füzet ára 1 korona portómentes küldéssel.

Dr. Barabás Ábelt, kollégiumunk jeles tanárát jun. 8-án d. u. 4 óraker nagy részvét mellett temették el. A gyászszertartást a temető kápolnájában *Vári* Albert vallástanár végezte, a sírnál a kollégium és a tanári testület nevében *dr. Gál* Kelemen igazgató, a kolozsvári tanári kör nevében *Biró* Vencel kegyesrendi tanár, a jelenlegi tanítványok nevében *Borsai* Andor VIII. o. t., a régi tanítványok nevében *Engel* Rudolf orvosnövendék mondtak bucsúbeszédet.

A kollégiumi igazgatóság koszorúmegváltás címen *egy felállítandó sír- emlékre gyűjtést indított*, amely eddig 240 K-t eredményezett. Itt is felhívjuk néhai kartársunk jó barátait, ismerőseit, tisztelőit, volt tanítványait, hogy e célra szánt adományait a kollégium igazgatójához küldeni sziveskedjenek. Az adományokat annak idején nyilvánosan nyugtázni fogjuk.